

کاربرد تئوری بنیانی در مطالعه رفتار پایدار زیست محیطی کشاورزان؛ یک تحلیل اکتشافی

راضیه نامدار^۱، غلامرضا پزشکی راد^{۲*} و حسن صدیقی^۳
۱، دانشجوی دکتری رشته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس
۲، دانشیار رشته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس
۳، دانشیار رشته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس
(تاریخ دریافت: ۹۳/۳/۵ - تاریخ تصویب: ۹۳/۷/۱۵)

چکیده

توسعه پایدار یک راهکار برای زندگی و کار در قرن بیست و یکم است. در میان شاخص‌های مختلف پایداری، مهم‌ترین مؤلفه توسعه پایدار، حفاظت از محیط زیست در نظر گرفته شده است. نگرانی اساسی سازمان‌های بین‌المللی و اندیشمندان، بروز معضلات محیط زیست و روند رو به افزایش آن می‌باشد. "انسان" به‌عنوان عامل تأثیرگذار و قربانی این بحران به‌شمار می‌رود. مطالعه حاضر با هدف دستیابی به مهم‌ترین عوامل در شکل‌گیری رفتار زیست محیطی کشاورزان، با رویکرد کیفی و با روش تئوری بنیانی صورت گرفت. در تحقیق حاضر، پس از انجام تعداد ۲۷ مصاحبه عمیق با کشاورزان دو روستا از توابع شهرستان سپیدان فارس و ضمن استفاده از تکنیک‌های مشاهده، مطالعه اسنادی، و ضبط صوتی و کتبی مصاحبه‌ها، جهت انجام کدگذاری باز، با استفاده از تکنیک "تحلیل سطر به سطر" اقدام به تحلیل یافته‌ها گردید. نهایتاً، تعداد ۱۵۸ مفهوم شناسایی و طبقه‌بندی شد. سپس، با روش کدگذاری محوری از میان مقولات استخراج شده تعداد سه مقوله "نگرش زیست محیطی"، "موقعیت اقتصادی" و "سیاست‌های زیست محیطی"، به‌عنوان مقوله‌های اصلی و شش مقوله با عنوان‌های دسترسی به منابع، مسایل زمینه‌ای، آموزش، تکنولوژی، تعاون و مشارکت و تأثیر هم‌نوعان و تجارب بومی به‌عنوان مقولات فرعی قلمداد شدند و در نهایت، در مرحله کدگذاری گزینشی، با شناسایی مقوله هسته‌ای، مدل پارادایمی ترسیم گردید.

واژه‌های کلیدی: توسعه پایدار، رفتار زیست محیطی، تئوری بنیانی

مقدمه

ادبیات توسعه نشان می‌دهد که توسعه پایدار دارای سه بعد مهم و اساسی می‌باشد که عبارتند از: ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی (Rao & Rogers, 2006). تحلیل شاخص‌های پایداری و معیارهای مختلط پایداری، با هدف پوشش دادن ابعاد مختلف اکولوژیک،

توسعه پایدار یک راهکار برای زندگی و کار در قرن بیست و یکم است. توسعه پایدار فرایند تغییرات اجتماعی است که باید توسط تمامی افراد جامعه تجربه شود (Hérodin & Zühlsdorff, 2006). مروری بر

محلی و منطقه‌ای داشته‌اند. این مسایل باعث ایجاد نگرانی‌های بین‌المللی در بخش اکولوژیک توسعه پایدار شده‌اند (Mousavi, 2008).

از اوایل دهه ۱۹۷۰ به همراه رشد و توسعه کشاورزی، بحث پایداری در کشاورزی به شکل جدی مطرح گردید و طرفداران حفظ محیط زیست، جهانیان را از خطر پیش‌رو آگاه نمودند (Bewsell & Kani, 2004). از دیدگاه Ingels کشاورزی پایدار به عنوان نهضتی در جهت حفظ منابع طبیعی می‌باشد که اهداف اساسی آن حفظ محیط زیست، سودمندی اقتصادی و برقراری عدالت اجتماعی و اقتصادی از طریق استفاده صحیح از منابع زیست محیطی و کاهش مصرف آلاینده‌های شیمیایی است (Ingels et al., 2000).

بعد زیست محیطی کشاورزی پایدار، ملموس‌ترین و اصلی‌ترین بعد آن محسوب می‌شود. این بعد مبتنی بر حفظ منابع طبیعی و تاکید بر استفاده کمتر از نهاده‌های خطرناک و مواد شیمیایی آلوده کننده محیط زیست است (Karami & Hayati, 1998). به عبارت دیگر، کشاورزی پایدار، به معنای کشاورزی سازگار با طبیعت است، هدف کشاورزی پایدار بوجود آوردن کیفیتی مطلوب از زندگی است. بحران‌های فعلی موجود در کشاورزی سنتی و متعارف از کمبود پایداری ناشی می‌شود (RezaeeMoghadam, 1997).

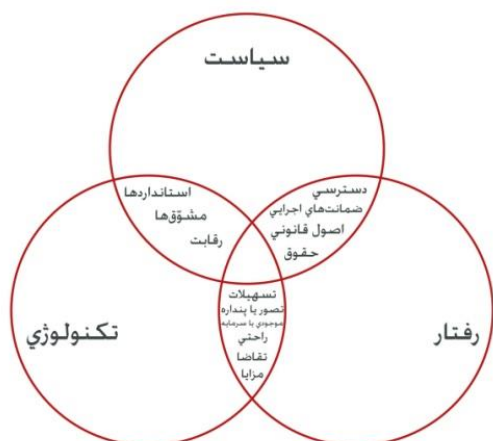
در آستانه هزاره سوم میلادی نگرانی اساسی سازمان‌های بین‌المللی و اندیشمندان، بروز معضلات محیط‌زیست و روند رو به افزایش آن است. "انسان" به عنوان عامل تأثیرگذار و قربانی این بحران به شمار می‌رود (Emadi, 2006). مهم‌ترین عامل در فرآیند تولید در بخش کشاورزی نیروی انسانی است و در بحث نیروی انسانی مهم‌ترین موضوع، رفتاری است که از طرف عامل انسانی درگیر در فعالیت‌های کشاورزی در رابطه با حفاظت زیست محیطی شکل می‌گیرد (Rostami, 2010).

بررسی اجزای رفتار زیست‌محیطی طی چند سال اخیر، علاقه رو به رشدی در کشورهای مختلف داشته است. این بررسی‌ها حاکی از آن است که اعمال انسان، عنصر مهمی در تخریب محیط زیست می‌باشد. بسیاری از مسایل زیست محیطی امروز به‌طور مستقیم یا

اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی توسعه در راستای دستیابی به مقیاس جامعی بسوی توسعه پایدار می‌باشد (UNESCO, 2005). از دیدگاه کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه، پایداری زیست محیطی یکی از اهداف چندگانه توسعه پایدار می‌باشد (Rao & Rogers, 2006). همچنین، در میان شاخص‌های مختلف پایداری، بنا بر نظر کمیسیون توسعه پایدار، مهم‌ترین مؤلفه توسعه پایدار، حفاظت از محیط زیست در نظر گرفته شده است (Mironga, 2005).

توسعه پایدار یک راهکار برای زندگی و کار در قرن بیست و یکم است. توسعه پایدار فرایند تغییرات اجتماعی است که باید توسط تمامی افراد جامعه تجربه شود (Hérodin & Zühlsdorff, 2006). مروری بر ادبیات توسعه نشان می‌دهد که توسعه پایدار دارای سه بعد مهم و اساسی می‌باشد که عبارتند از ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی (Rao & Rogers, 2006). تحلیل شاخص‌های پایداری و معیارهای مختلط پایداری، با هدف پوشش دادن ابعاد مختلف اکولوژیک، اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی توسعه در راستای دستیابی به مقیاس جامعی به‌سوی توسعه پایدار می‌باشد (UNESCO, 2005). از دیدگاه کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه، پایداری زیست محیطی یکی از اهداف چند گانه توسعه پایدار است (Rao & Rogers, 2006). در میان شاخص‌های مختلف پایداری، بنا بر نظر کمیسیون توسعه پایدار، مهم‌ترین مؤلفه توسعه پایدار، حفاظت از محیط زیست در نظر گرفته شده است (Mironga, 2005).

امروزه موضوع پایداری سرلوحه تمامی فعالیت‌ها و برنامه‌های توسعه، از جمله توسعه روستایی است. البته نکته قابل تأمل این است که برای بررسی پایداری در هرزمینه، داشتن دیدگاه همه جانبه اهمیت بسیار زیادی دارد (Noori Pour & ShahVali, 2011). کشاورزی از جمله اساسی‌ترین فعالیت‌های بشری در فضای جهانی است. به طرز باورنکردنی و در سطح وسیع جهانی عملکردهای به‌کارگرفته شده در بخش کشاورزی اثرات مخربی بر روی وضعیت خاک، کیفیت آب، تنوع زیستی، الگوهای آب و هوایی و بهره‌وری‌های بلندمدت در سطوح

شکل ۱- اجزاء متقابل رفتار اثر بخش (GreenCom, 2001, P.6)

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، توسعه‌ای-کاربردی و از نظر پارادایم در گروه تحقیقات کیفی قرار می‌گیرد و از بعد روش از تئوری بنیانی (Grounded Theory) بهره برده است از ویژگی‌ها و یا به عبارتی محدودیت‌های تحقیق کیفی عدم تعمیم‌پذیری آماری است. البته بعضی معتقدند که یگانگی تحقیق کیفی که با تعمیم‌پذیری آن در تعارض است، ویژگی برتر پژوهش کیفی است. این روش از آنجایی ارزشمند است که عمق پدیده را در گروه خاصی بررسی می‌کند و شناخت عمق پدیده اهمیتی بیش از وسعت میدان بررسی دارد (Adib Haj Bagheri et al., 2007).

جامعه مورد مطالعه کشاورزان روستاهای شمس آباد و ملیان از توابع شهرستان سپیدان استان فارس بوده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از تعداد ۲۷ مصاحبه عمیق (نیمه ساختاریافته)، مشاهده مستقیم، ضبط شواهد و یافته‌ها، مدارک و اسناد کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شد.

روش نمونه‌گیری مورد استفاده در این تحقیق، نمونه‌گیری تئوریک می‌باشد. نمونه‌گیری تئوریک یا نظری نوعی گردآوری داده است که بر اساس مفاهیم در حال تکوین انجام شود. این روش بر مبنای مفهوم "مقایسه" استوار است (Azkia et al., 2011). در نمونه‌گیری تئوریک، جمع‌آوری داده‌ها بیشتر در پرتو مقوله‌ها و مفاهیمی که از داده‌های قبلی استخراج شده است، انجام می‌شود (Adib Haj Bagheri et al., 2007).

غیرمستقیم نتیجه رفتارهای روزمره انسان می‌باشد (Nordlund & Gorvill, 2002).

از طرف دیگر، پذیرش مسئولیت توسط همه افراد نقش محوری در دستیابی به رفتار مسئولانه زیست محیطی، و نتیجتاً توسعه پایدار خواهد داشت (Hérodin & Zühlsdorff, 2006) ادراک این مهم که انتخاب مردم و رفتارها و سبک زندگی آنان نقش حیاتی در دستیابی به توسعه پایدار ایفا می‌کند یکی از نکات مورد توافق در مناظرات سیاسی زیست محیطی بین‌المللی است که در چند دهه اخیر مطرح شده است (Li & Zuo, 2010).

در علوم اجتماعی و روانشناختی مطالعه و تحلیل رفتار زیست‌محیطی، تعاملات انسانی، نگرش و تمایل یا نیت انجام کار عناوین بسیاری از تحقیقات برای چندین دهه بوده‌اند. تئوری رفتار برنامه ریزی شده، Ajzen and Maden (1986)، مدل Schwartz, (1975)، تئوری ارزش- عقیده- هنجار Stern, (2000)، مدل جامع قصد عمل Klockner and Blobaum, (2010) و تعداد بی شماری تحقیقات در مورد عوامل مرتبط با رفتار زیست محیطی از جمله (Danier and Takahashi, 1999), (Shahvali and Gheysari, 2011), Vogel (1996), Mousavi (2008), Bachev and Nanseki, (2008), Bayard and Jolly. (2007), Mossalanejad, A. (2011) و Willock et al. (1999) را می‌توان برشمرد.

مطالعات علمی ارتباطات و تغییرات رفتاری در دو دهه اخیر اثبات کرده است که رفتار در صورتی اثربخش خواهد بود که سه حوزه مهم سیاست‌ها، رفتار و تکنولوژی و تعاملات بین آنها پیش‌بینی شده و مورد مطالعه قرار گیرند. عواملی مانند افزایش آگاهی‌ها، ایجاد مهارت‌ها، توسعه فرآورده‌ها و آرایه خدمات بهتر، ایجاد سیاست‌های بهتر، تأسیس سیستم‌های حمایت اجتماعی (رسانه‌ها، گروه‌ها، همسایگان، مدارس، مذهب، اجتماعات) که این‌گونه رفتارهای مطلوب را تقویت کرده و پاداش داد (شکل ۱) (GreenCom, 2001). تحقیق حاضر تلاشی در جهت شناسایی هرچه دقیق‌تر گستردگی عوامل تأثیرگذار بر رفتار کشاورزان با تأکید بر موقعیت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی آنان می‌باشد. در این راستا، با رویکرد کیفی و روش تئوری بنیانی، فرایند تحقیق هدایت شد.

که در رهیافت نظریه بنیانی هدف دستیابی به نظریه‌ای درباره موضوع تحقیق است، تعیین موارد مرتبط برای نمونه‌گیری نظری بسیار اهمیت داد. بنابراین، تصمیم برای انتخاب نمونه در جریان فرایند تحقیق سازمان می‌یابد (Azkia et al., 2011). مناطق مورد مطالعه، شامل دو روستای "شمس آباد" و "ملیان" از جمله ۱۲۴ روستای بخش بیضاء شهرستان سپیدان می‌باشند که کشاورزان ساکن این دو روستا صرفاً به عنوان حرفه اصلی به زراعت مشغولند. در منطقه مذکور، مانند اکثر روستاهای استان فارس، مردم به کشت گندم و جو به‌عنوان محصولات اصلی و صیفی‌جات، حبوبات و انگور مشغولند. شایان ذکر است که این بخش در تولید گندم مقام دوم را در سال زراعی گذشته، در استان فارس به خود اختصاص داده است و عملکرد قابل توجهی در زراعت دارد.

در پژوهش حاضر، کاربرد شیوه‌های آبیاری تحت فشار (بارانی و قطره‌ای)، مصرف مناسب سموم و کود شیمیایی، برگرداندن بقایای گیاهی به خاک و عدم سوزاندن کاه و کلش حاصل برداشت محصولات، کاشت گیاهان حفاظتی خاک (از جمله گیاهان تیره بقولات و گیاهان علوفه‌ای)، کاربرد بذره‌های مناسب و ارقام مقاوم به خشکی، کاربرد ادوات چندمنظوره (خاکورز مرکب) حداقل خاکورزی و کاربرد کودهای حیوانی، مبارزه بیولوژیک با آفات و آیش نگه داشتن زمین از جمله مهم‌ترین رفتارهای زیست محیطی مطلوب کشاورزان در نظر گرفته شد.

تکنیک‌های به کار رفته جهت جمع‌آوری اطلاعات عبارتند از "مطالعات اسنادی" "مشاهده" و "مصاحبه نیمه ساختار یافته"، "یادداشت‌های میدانی" و "ثبت کتبی و صوتی" که در جریان مصاحبه‌ها صورت گرفت. معمولاً در پژوهش‌های پیمایش، تعداد نمونه‌ها در نمونه‌گیری مورد توجه قرار می‌گیرند. در پژوهش کیفی، نمونه‌گیری آنقدر ادامه می‌یابد تا اشباع نظری حاصل شود. به عبارت دیگر، گردآوری اطلاعات تا زمانی ادامه می‌یابد که افزایش اطلاعات به ایجاد مفاهیم، مقولات، خرده مقولات و تنوع‌های جدید منجر نشود. با اینکه ممکن است هرگز اطمینان صد درصد حاصل نشود، اما پژوهشگر می‌کوشد تا خود و خوانندگان متقاعد شوند

تئوری بنیانی مجموعه‌ای از شیوه‌های تحلیلی است که به محقق این امکان را می‌دهد تا از طریق تمرکز بر گردآوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل متوالی آنها و پرورش مفاهیم، به نظریه میانه‌ای (Middle range) دست یابد. (Roudgarmi, 2011) نظریه بنیانی عبارتست از آنچه که به‌طور استقرایی از مطالعه پدیده‌ای به‌دست آید و نمایانگر آن پدیده است. به عبارت دیگر، آن را باید کشف کرد، کامل نمود، و به‌طور آزمایشی از طریق گردآوری منظم اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌هایی که از آن پدیده نشأت گرفته است، اثبات نمود (Farasatkah, 2009). در میان روش‌های کیفی، روش تئوری بنیانی با توجه به ویژگی‌هایی چون قابلیت نظری، ارتباط مداوم و فعال محقق با موضوع تحقیق و قابلیت اصلاح اهمیت زیادی برای تدوین چارچوب‌های نظری برای شناخت مسایل اجتماعی دارد (Azkia et al., 2011). در این رهیافت، یافته‌های تحقیقی مشتمل است بر تنظیم نظری واقعیت تحت بررسی نه یک سلسله ارقام یا مجموعه‌ای از مطالب که به یکدیگر وصل شده باشند. از طریق این روش در واقع مفاهیم و رابطه بین آنها ایجاد می‌شود (Kempster & Parry, 2011).

استفاده از نظریه بنیانی این امکان را فراهم می‌آورد که محقق به چارچوب‌های نظری پیشین بسنده نکند و به فهم نظریه‌ای حاصل آمده از تجربه واقعی در یک موقعیت خاص نایل آید (Reed, 2008). این روش شناسی به‌طور وسیعی در جامعه‌شناسی و علوم و تحقیقات ترویجی و اجتماعی مورد استفاده قرار گرفته است، در تحقیقات توسعه‌ای نیز می‌تواند کاربردهای فراوانی داشته باشد (Goulding, 2000).

فرایندکار در تئوری بنیانی

منظور از طرح تحقیق، سؤال و محدوده تحقیق است. در واقع سؤال تحقیق، پدیده مورد بررسی و روش تحقیق را مشخص می‌سازد. مرکزسؤال تحقیق بر این است که این پدیده چیست. در این پژوهش سؤال کلی تحقیق عبارتست از عوامل اساسی تعیین‌کننده رفتار زیست محیطی کشاورزان چیست؟

در این بخش از تحقیق که به شیوه کیفی انجام شده است، جامعه آماری و نمونه‌گیری در معنای آنچه که در مطالعات کمی مطرح است، وجود ندارد. از آنجایی

نتایج و بحث

مرحله اول: کدگذاری باز

در تحقیق حاضر ابتدا مصاحبه‌ها با استفاده از تکنیک تحلیل سطر به سطر تحلیل شدند. در مراحل بعدی، با استفاده از تکنیک تحلیل جملات و پاراگراف‌ها تحلیل صورت گرفت. نتایج حاصل از این مرحله در قالب مفاهیم استخراج شد در جدول (۱) گزارش شدند.

مرحله دوم: کدگذاری محوری

در کدگذاری محوری مجموعه‌ای از مفاهیم بر محور یک مقوله، گروه‌بندی و به صورت طاق‌وار پوشانده می‌شود و مقولات مختلف را تشکیل می‌دهند. این خوشه‌های مفهومی، نقطه عزمی هستند که محقق را به نظریه سوق می‌دهند (Corbin & Strauss, 1990). با تعیین مفاهیم و مقولات، وارد مرحله کدگذاری محوری می‌شویم. در این مرحله محقق باید مقولاتی را که در اختیار دارد در نظمی منطقی برای تولید نظریه قرار دهد. اما قبل از این کار لازم است تا مقوله‌ها در پرتو داده‌های واقعی پالایش یابند و ارتباط آنها با یکدیگر مشخص شود. این اقدامات در مرحله کدگذاری محوری انجام می‌شود (Azkia et al., 2011).

در تحقیق از میان مقولات استخراج شده تعداد ۳ مقوله "سیاست‌های زیست‌محیطی"، "نگرش زیست‌محیطی" و "موقعیت اقتصادی" به دلیل تکرار و اهمیت بسیار زیاد و ظهور در داده‌ها به‌عنوان مقوله‌های اصلی و ۶ مقوله با عنوان‌های دسترسی به منابع، مسایل زمینه‌ای، آموزش، تکنولوژی، تعاون و مشارکت و تأثیر هم‌نوعان و تجارب بومی به دلیل اهمیت کمتر و در عین حال به دلیل قابلیت ایجاد ارتباط با دیگر مقوله‌ها به عنوان مقولات فرعی قلمداد شدند.

که همه نکات مورد توجه قرار گرفته است (Struss & Corbin, 2011). برای انتخاب شرکت‌کنندگان تحقیق، کار با نمونه‌گیری مبتنی بر هدف آغاز شد و با نمونه‌گیری تئوریک ادامه یافت. موارد مورد مصاحبه تنها شامل مردان بود زیرا هدف استفاده از افرادی بود که صرفاً به‌عنوان حرفه اصلی به کشاورزی مشغولند. زارعین شرکت‌کننده در تحقیق همگی متأهل و در گروه سنی ۳۰-۴۸ سال قرار داشتند. در مجموع تعداد ۲۷ مصاحبه انجام گرفت که با انجام این تعداد مصاحبه، اطمینان از اشباع نظری داده‌ها حاصل شد. لازم به ذکر است که گوناگونی تکنیک‌های گردآوری داده‌ها، یکی از وجوه مثلث‌سازی است که باعث اعتبار درونی تحقیق می‌شود (Papzan et al., 2010). حاصل بهره‌گیری از تکنیک‌های مذکور انبوهی از اطلاعات با اشکال مختلف تجربی، نوشتاری و صوتی رهنمود پژوهشگر به مراحل بعدی تحقیق بود. محقق همانطور که در کار داده‌اندوزی پیش می‌رود به‌طور مرتب به عقب بر می‌گردد و دوباره می‌پرسد و مجدداً براساس پرسش‌های تازه‌تر به گردآوری داده‌های بیشتر و دیگری دست می‌زند تا اینکه سرانجام به مرحله نسبی رضایت بخشی از توضیح نظری پدیده نایل می‌آید (Kempster & Parry 2011).

تکنیک اصلی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در روش نظریه بنیانی، کدگذاری است که طی فرایندی سه مرحله‌ای صورت می‌گیرد و عبارتند از: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی.

در مرحله نهایی و بعد از فرایندهای کدگذاری و تعیین مدل نظریه‌ای، باید به تشریح عناصر با توجه به مقوله هسته‌ای پرداخت، در این مرحله پژوهشگر می‌تواند بار دیگر به مقوله‌ها مراجعه کند و هر نوع جزئیات فراموش شده را تکمیل نماید. به اعتقاد کوربین و استروس این کار ضروری است، زیرا "تراکم مفهومی" به نظریه داده و "خاصیت مفهومی" را افزایش می‌دهد (Azkia, et, a., 2011).

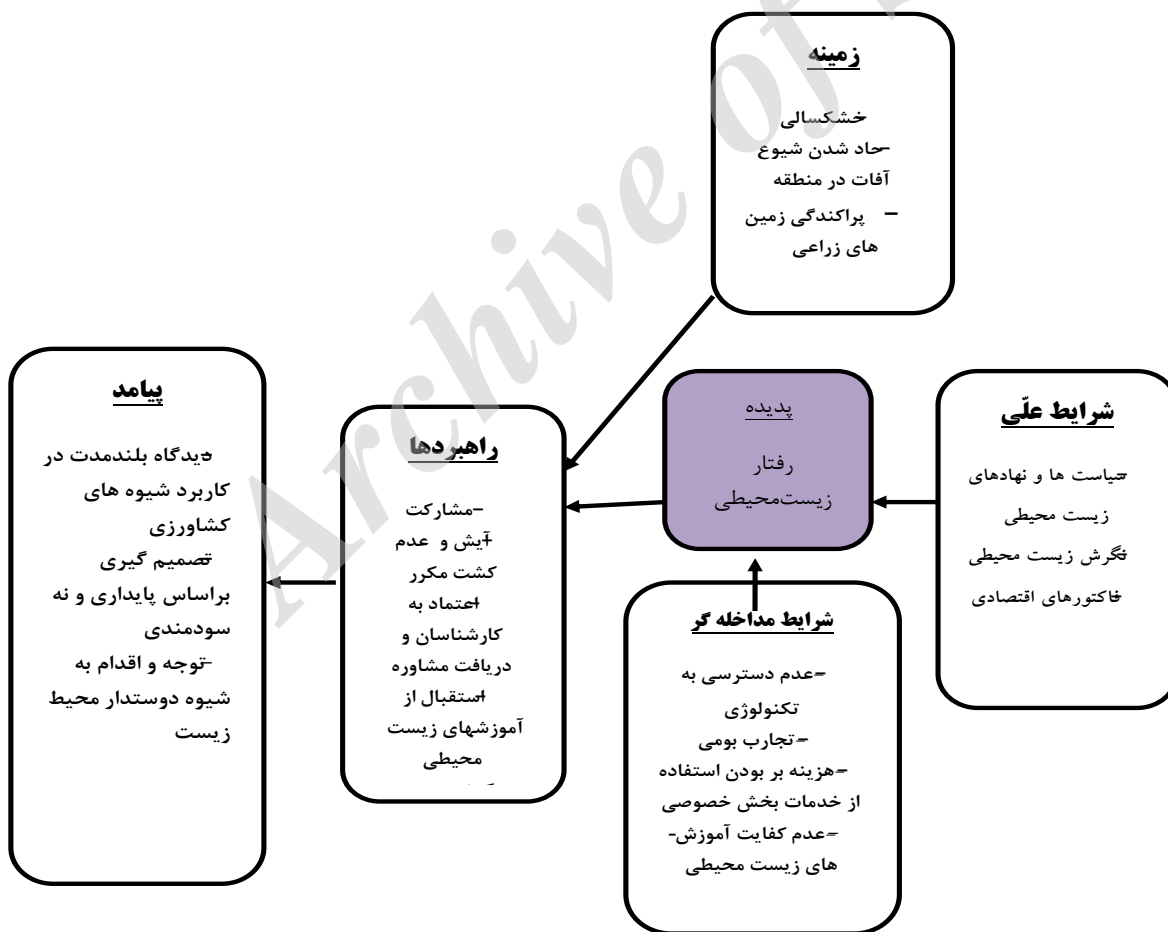
جدول ۱- کدگذاری باز، طبقات مفهوم سازی شده و مقولات محوری حاصل از ترکیب مقولات

ردیف طبقات مفهوم سازی شده	کدگذاری باز (مفاهیم حاصل از رمزگذاری)	فراوانی	مقولات محوری
۱	اعتقاد به اعتیاد خاک، ارتباط با کارشناسان، عدم علاقمندی به شغل کشاورزی، انگیزه کم در میان کشاورزان، عدم کفایت کارشناسان، دیر بازده بودن فعالیت های زیست محیطی، راحتی کاربرد تکنولوژی های غیر پایدار، اعتقاد به عدم امکان کشت ارگانیک، اعتقاد به اجبار در مصرف سموم، مسئولیت پذیری زیست محیطی نحوه آبیاری، عدم تمایل به تغییر رفتارهای زراعی از جمله نوع کشت، عدم استقبال کشاورزان از آموزش ها، عدم درک نیاز کشاورزان توسط مسئولین، بی اعتمادی و بی توجهی کشاورزان به توصیه های علمی کارشناسان، دید مثبت کشاورزان نسبت به مصرف سموم و عدم درک مضرات، اعتقاد به نیاز مبرم خاک به سموم شیمیایی در اثر تجارب گذشته، انگیزه کم کشاورزان در آموزش ها، عدم تمایل به تغییر در کشاورزان جهت کاربرد شیوه های پایدار، بی اعتمادی به دولت، دید کوتاه مدت در مصرف، بی توجهی به مضرات زیست محیطی و فرسایش خاک، اعتقاد به ناکار آمدی کارشناسان، دیدگاه کوتاه مدت نسبت به مسائل زیستی، بی توجهی کشاورزان به دریافت آموزش ها، نگاه بلند مدت زیست محیطی و نگرانی برای فرزندان، فقدان دیدگاه درازمدت، دیدگاه بلند مدت نسبت به حفظ پایدار منابع خاک و آب، مسئولیت پذیری زیست محیطی در حفظ خاک با کم خاکورزی، دیدگاه زیست محیطی مثبت بلند مدت در بازگرداندن بقایای گیاهی به زمین، بی اعتمادی به توصیه کارشناسان به دلیل تجارب منفی گذشته.	۳۰	نگرش زیستمحیطی
۲	تاثیر عوامل جوی در افزایش مصرف سموم، عدم تناسب تکنولوژی آب با جو و ذخایر آبی منطقه، خشکسالی، کوچک بودن قطعات اراضی، پراکندگی قطعات زمین، کم بودن سرانه زمین زراعی، عدم حاصلخیزی خاک در اثر استفاده نامناسب و بی توجهی به غنای خاک، کشت تک محصولی، عدم آیش	۹	مسائل زمینه ای
۳	هزینه بر بودن و زمان بر بودن اجرای شیوه های زیست محیطی، درآمد کم کشاورزان، تصمیم گیری براساس موقعیت بازار، وابستگی شدید به درآمد زمین، نیاز اقتصادی و ضعف مالی، فعالیت با هدف منفعت زایی بیشتر، وضعیت اقتصادی نامطمئن محصولات، اصرار در مصرف سموم جهت بازدهی اقتصادی، بالا بودن هزینه کشت های ارگانیک و زیست محیطی، بالا بودن هزینه مشاوره شرکت های خصوصی، عدم آیش به دلیل نیاز مالی، بالا بودن دستمزد کارگر جهت حفاظت زیستی، هزینه بالا و مشکلات اجرایی فعالیت های زیستی (مانند کاربرد کود حیوانی که زمان بر و کاربر است)، رفاه مالی، اهمیت بعد اقتصادی برای کشاورزان تک شغلی، هزینه بالای فعالیت ها جهت اجرا در بخش خصوصی، هزینه بالای تکنولوژی های پایدار آب و خاک، دیدگاه سودآوری به فعالیت ها، تصمیم گیری براساس سودمندی و نه پایداری	۲۳	عوامل اقتصادی
۴	مشکلات تأسیس و پایداری تعاونی ها، عدم همبازی به دلیل اختلافات محلی، عدم فعالیت تعاونی ها و مشارکت، عدم دسترسی به گروه های تعاون، ضعف مشارکت در جهت رفع مسائل زیستی، نقش کمرنگ دهیار و شورای روستا در تبیین و پیگیری حفاظت از محیط زیست.	۶	تعاون و مشارکت
۵	حمایت مالی دولت در بهره وری انتقال آب، کم کاری مسئولین در مدیریت مسائل زیست محیطی، سیاست های ضعیف زیست محیطی دولت، ضعف سیاست های بازار و مشکلات بازاریابی، ضعف زیر ساخت ها و نهادهای مسئول، تسهیلات کم دولتی، برنامه های غیر منطبق با نیاز کشاورزان، بی تفاوت بودن شوراهای اسلامی روستا نسبت به محیط زیست، عدم حمایت دولت و قطع سهمیه های دولتی کشاورزان، نیاز به پیگیری و توجه بیشتر نهاد های دولتی، بی توجهی دولت به امر آموزش، عدم تضمین کشت، سیاست های حمایتی ضعیف دولتی، نقش ضعیف دولت در ایجاد قوانین زیست محیطی در بخش کشاورزی، عدم حمایت از بخش کشاورزی، نیاز به حمایت مالی بیشتر دولت، تسهیلات ضعیف دولتی، فعالیت های ضعیف بخش خصوصی، واگذاری فعالیت های دولت به بخش خصوصی، عدم نظارت و درگیری مستقیم دولت، فقدان نهاد مستقیم و مسئول زیست محیطی، نقش ضعیف شوراها و دهیارها، سوگیری کارشناسان در جهت منافع شرکت های خصوصی، عدم نگرانی دولت و مسئولین برای کشاورزان، لزوم ایجاد قوانین و اجبار دولتی، تاثیر زیاد حمایت های مالی دولت در تکنولوژی های پایدار کشاورزی مانند ادوات ماشینی، اثر مشوق ها و انگیزنده های دولتی، هزینه بالای خدمات خصوصی، برنامه ریزی و مدیریت ضعیف، عدم نگرانی بخش اجرای خصوصی برای کشاورزان، کناره گیری بخش دولتی در اجرا، کناره گیری و عدم نظارت دولت بر بخش خصوصی، بی تفاوتی دولت و نداشتن اولویت برنامه های زیست محیطی روستاها	۳۲	سیاست های زیست محیطی
۶	اهمیت دسترسی به تکنولوژی مورد نیاز، عدم دسترسی روستائیان به نهادها و کارشناسان، توزیع فراوان و در دسترس بودن سموم، راحتی و آسانی دسترسی به شیوه های غیر پایدار، دسترسی به منابع ارتباطات، دسترسی و راحتی فعالیت های ناپایدار، دسترسی به اطلاعات و کارشناسان، دسترسی به منابع، دسترسی به تکنولوژی های آب، راحتی و آسانی کاربرد شیوه های غیر پایدار، دسترسی به تکنولوژی مورد نیاز حفاظت خاک (مانند خاکورز مرکب)، راحتی و دسترسی فعالیت های ناپایدار، در دسترس بودن منابع مانند سموم شیمیایی فراوان و ارزان، در دسترس بودن و راحتی کاربرد آفت کش ها	۱۴	دسترسی و آسانی کاربرد
۷	عدم دسترسی به تکنولوژی مناسب و مورد نیاز جهت پایداری خاک، هزینه بالای تکنولوژی آبیاری تحت فشار، هزینه ی بالای اجرایی تکنولوژی های مفید زیستی، عدم دسترسی به تکنولوژی مناسب	۴	تکنولوژی
۸	اعتبار تجربه بومی و نظرات دیگر کشاورزان، نگرش مثبت نسبت به تجربه ها یا دانش بومی، تأثیر پذیری کشاورزان از هموعان، مقبولیت شیوه های رایج در میان کشاورزان، استفاده از تجارب گذشته هموعان	۵	تأثیر هم نوعان و تجارب بومی
۹	تأثیر سطح تحصیلات، بی اطلاعی روستائیان، عدم ارائه آموزش های لازم به روستائیان، سطح اطلاعات پایین کشاورزان، آموزش های ضعیف توسط رسانه های گروهی، ضعف ارتباطات و اطلاعات، عدم کفایت برگزاری آموزش ها، ضعف دسترسی به آموزش ها، نیاز به اطلاعات زیست محیطی زراعی، زمان نامناسب آموزش های ارائه شده، برگزاری آموزش ها در مکان نامناسب و اطلاع رسانی ضعیف.	۱۲	آموزش

مقوله هسته‌ای ایده مرکزی، واقعه یا پدیده یا رویداد، به‌عنوان پدیده تعریف می‌شود. در کدگذاری انتخابی، فرایند روایت داستان، کشف مقوله مرکزی تحقیق و مرتبط ساختن آن به سایر مقوله‌ها در قالب مدل پارادایمی انجام می‌شود (Struss & Corbin, 2009). قدرت جذب سایر مقوله‌ها، مرکزیت مقوله در رابطه با سایر مقوله‌ها، تکرار زیاد ظهور یک مقوله در داده‌ها، قابلیت تغییرپذیری بر حسب شرایط و پیامدها دلایل انتخاب مقوله هسته‌ای می‌باشند (Struss, 1987). در تحقیق حاضر با مطالعه داده‌ها و بررسی مقوله‌ها و الگوهای پارادایمی، مؤلفه‌های رفتار زیست‌محیطی کشاورزان تحت عنوان الگوی پارادایمی و عناصر مدل نظریه‌ای زیر حاصل شد.

مرحله سوم: کدگذاری انتخابی یا گزینشی

کدگذاری انتخابی، فرایندی انسجام بخش است که طی آن "مقوله هسته‌ای" یا محوری انتخاب می‌شود. در این مرحله داده‌هایی که مفاهیم و مقوله‌ها در کدگذاری باز تجزیه شده بودند، به شیوه‌های جدید به یکدیگر می‌پیوندند تا پیوندهای میان یک مقوله و مقولات فرعی‌اش را بسازند. در این مرحله میان یک مقوله و مقولات فرعی‌اش پیوند برقرار می‌شود. این کار با به کار بردن یک "مدل پارادایمی" شامل "شرایط علی"، "پدیده"، "زمینه"، "شرایط مداخله‌گر"، "راهبردهای عمل/تعامل" و "پیامدها" انجام می‌شود (Azkia et al., 2011).

شکل ۲- مدل پارادایمی رفتار زیست‌محیطی کشاورزان

مرحله چهارم: تشریح مدل نظریه ای

پارادایم مفاهیم، شرایط، عمل، و پیامدها را معرفی می‌کند و ارتباط متقابل ساختار و فرایند را نشان می‌دهد؛ در واقع آنچه پارادایم نمی‌تواند انجام دهد، اینهاست: الف) نمی‌تواند شیوه‌های گوناگون و متغیر و پیچیده و تأثیرگذاری متقابل مقوله‌ها را با شرایط و پدیده‌ها و راهبردها توضیح دهد. ب) نمی‌تواند پاره‌های مختلف را به هم بچسباند و یک تصویر یکپارچه از آنچه در جریان است عرضه کند. و ج) نمی‌تواند تأکید کند که خرد و کلان هر دو برای تحلیل اهمیت دارند. بنابراین، بعد از فرایند کدگذاری و نمایان شدن پدیده و مقوله‌های تحقیق، همه این موارد که با هم کاملاً مرتبطند باید به تحلیل وارد شوند. در مرحله آخر، تعیین محل یک پدیده در یک بستر یا زمینه به معنای تشریح منظم، منطقی و به هم پیوسته‌ای که متضمن تعیین ماهیت روابط بین رویدادهای مهم و پدیده‌هاست اهمیت اساسی دارد. (Struss & Corbin, 2011)

تحلیل اطلاعات گردآوری شده در این مطالعه و مدل پارادایمی حاصل نشان می‌دهد که شیوه رفتار زیست-محیطی کشاورزان تحت تأثیر شرایط علی "نگرش زیست محیطی"، "سیاست‌ها و نهادهای زیست محیطی" و "عوامل اقتصادی" اثرات عمده‌ای می‌پذیرد. مقوله نگرش کشاورزان به مسایل زیست محیطی بر رفتار زیست محیطی کشاورزان تحت تأثیر قرار دارد. این مقوله که از جمله مقولات اصلی شناسایی شده در تحقیق است شامل مفاهیمی چون نظرات هموعان، ارتباطات، تجارب بومی، مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی، آموزش‌های زیست محیطی می‌باشد که در مقوله‌های فرعی تحقیق نمایان شدند.

موقعیت اقتصادی و مالی کشاورزان نقش مهمی در تصمیم‌گیری جهت اقدامات زیست‌محیطی ایفا می‌کند. کم بودن سرانه زمین کشاورزی و در نتیجه، وابستگی شدید به درآمد به اقداماتی چون آتش زدن کاه و کلس زمین پس از برداشت جهت اقدام فوری به کشت بعدی، عدم آیش زمین‌ها به دلیل کمی سرانه زمین، تصمیم‌گیری نوع کشت بر اساس موقعیت بازار می‌گردد. از دیگر شرایط علی که بر رفتار زیست محیطی کشاورزان تأثیر گذار می‌باشند، سیاست‌های مدیریت کشاورزی،

شامل نهادهای و مؤسسات حمایتی، اقدامات کارشناسان محیط زیست و قوانین موجود می‌باشد که موجب تشویق و یا بالعکس، تهدید رفتارهای پایدار زیستی در میان کشاورزان می‌باشند. همچنین، در این میان شرایط جوی منطقه از جمله خشکسالی موجود و حادث شدن شیوع آفات در منطقه و کوچکی و پراکندگی زمین‌های زراعی می‌توانند از جمله عوامل زمینه‌ای باشند که بر رفتار زیست‌محیطی کشاورزان اثر می‌گذارند، به عبارتی، ممکن است تصمیم‌گیری‌های کشاورزان برای استفاده از سیستم‌های آبیاری تحت فشار که نوعی رفتار دوستدار محیط‌زیست می‌باشد، تحت تأثیر مسأله کوچکی قطعات و پراکندگی زمین‌ها قرار گیرد و کشاورز به ناچار اقدام به استفاده از سیستم غرقابی که شیوه‌ای بدیل است اقدام کند.

همچنین، ضعف ارایه تسهیلات دولتی و بالا بودن هزینه اقدامات دوستدار محیط‌زیست از جمله کشت ارگانیک، عدم دسترسی به تکنولوژی آبیاری تحت فشار، عدم رضایت از زمان، مکان و یا محتوای دوره‌های آموزشی برگزار شده در روستا، هزینه‌های دریافت مشاوره از بخش خصوصی و از مقوله‌های نمایان شده در تحقیق هستند که به عنوان شرایط مداخله‌گر بر پدیده رفتار زیست‌محیطی و اتخاذ راهبردهای رفتاری کشاورزان تأثیر گذارند.

مقصود از راهبرد مکانیزم‌ها و تدبیری است که در برخورد با پدیده به کار گرفته می‌شود. در این مدل، مشارکت فعال در فعالیتهای زیست محیطی، استقبال از آموزش‌های ارایه شده، توجه و اعتماد بیشتر به نقش نهادهای و کارشناسان محیط زیست، آیش زمین‌ها و رعایت تناوب زراعی، و مانند آن، از جمله عواملی می‌باشند که می‌توانند به عنوان راهبرد مطرح شوند. این راهبردها نهایتاً به پیامدهایی چون تصمیم‌گیری بر اساس پایداری و نه سودمندی، توجه و اقدام به شیوه‌های دوستدار محیط‌زیست و به عبارتی، دیدگاه بلندمدت نسبت به کاربرد شیوه‌های کشاورزی می‌انجامند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مقایسه نظریه با ادبیات موجود

به گفته Struss, and Corbin محقق می‌تواند بعد از اینکه مقوله‌ای ظاهر شد، به متون تخصصی

تحت تأثیر مداخلات سیاست و تکنولوژی می‌باشد که در نتایج تحقیق حاضر سیاست‌ها و نهادهای زیست محیطی به‌عنوان مهم‌ترین عوامل و نقش تکنولوژی در رفتار، به‌عنوان عامل فرعی تأثیرگذار بر رفتار نشان داده شد. Klöckner and Blöbaum در مدل جامع عملکرد خود که در ارتباط با رفتار زیست‌محیطی مطرح کردند، به عواملی از جمله دسترسی به منابع، نگرش و هنجارهای اجتماعی و متغیرهای موقعیتی اشاره داشتند. مدل پارادایمی حاضر تأثیر متغیرهای نگرشی و متغیرهای موقعیتی شامل موقعیت اقتصادی و سیاست‌ها و نهادهای زیست محیطی بر رفتار زیست محیطی کشاورزان را به‌عنوان مقوله‌های عمده شناسایی شده، مورد تأکید قرار داد (Klöckner, & Blöbaum, 2010). علاوه بر مدل‌های نام برده که بیشترین انطباق را با متغیرهای مستخرج از تحقیق دارند، در جدول زیر به موارد دیگری که با کاربرد روش تحقیق کمی به نتایج مشابه یافته‌های تحقیق دست یافته‌اند اشاره شده است (جدول شماره ۲).

مراجعه کند و ببیند آیا آن مقوله در آنجا وجود دارد یا خیر و اگر وجود دارد سایر محققان درباره آن چه گفته‌اند (Struss, and Corbin, 2009). مطابق یافته‌های تحقیق، عواملی از جمله دسترسی به منابع و تکنولوژی، نگرش زیست‌محیطی، موقعیت اقتصادی، نگرش گروه مرجع، مطالعات تأییدی عوامل حاصل از مدل پارادایمی در زیر ذکر شده است.

در مطالعه حاضر، نتایج حاصل در پارادایم نهایی تحقیق در بخش متغیرهای علی نشان داد که متغیرهای نگرش زیست محیطی، سیاست‌ها و نهادهای زیست محیطی و موقعیت اقتصادی به‌عنوان مهم‌ترین مقوله‌های تأثیرگذار بر پدیده رفتار زیست‌محیطی کشاورزان می‌باشد. علاوه بر این، موارد عواملی از جمله دسترسی به تکنولوژی و خدمات، آموزش‌های زیست‌محیطی، تجارب بومی و همچنین، عوامل جوی و زمینه‌ای مانند خشکسالی می‌توانند بر رفتار زیست‌محیطی کشاورزان اثر بگذارند. نتایج تحقیق با مؤلفه‌های موجود در مدل پیشنهادی GreenCom قابل مقایسه است (GreenCom, 2003). در مدل مذکور رفتار اثربخش

جدول ۲- ماتریس همپوشانی مطالعات تأییدی با مقوله‌های تأثیرگذار بر رفتار زیست محیطی حاصل از تحقیق

Ajzen & Maden (1986)	Grob (1995)	Austin, et al., (1998)	Klockner & Blobaum (2010)	Gatersleben and Vlek (1998)	& Karami Mansoorabadi (2008)	Green COM (2001)	Stern, (2000)	Bager & Proos, (1997)	شواهد تجربی عوامل مورد تأکید در نتایج تحقیق
									سیاست‌ها و مقررات
									نهادهای
									موقعیت اقتصادی
									تکنولوژی
									نگرش
									ارتباطات
									دسترسی به منابع
									هنجارهای اجتماعی (نگرش گروه مرجع)
									فاکتورهای موقعیتی

داده‌های تحقیق در ارتباط با پدیده عوامل اقتصادی استخراج شدند. از طرف دیگر، مسائلی مانند هزینه‌بر بودن اجرای شیوه‌های پایدار آبیاری و تکنولوژی‌های مفید حفاظت خاک و حفظ سلامت نباتات، هزینه‌بر بودن استفاده از مزایای بخش خصوصی از قبیل مشاوره با کارشناسان، بر

کم بودن سرانه زمین در مناطق روستایی، کوچکی و پراکندگی زمین‌های زراعی، خشکسالی و کمبود آب مورد نیاز بخش کشاورزی، شرایط خاص و بگرنج در دسترسی به تسهیلات دولتی، بازار نامناسب فروش اغلب محصولات کشاورزی، عدم تضمین کشت توسط دولت و مواردی از این قبیل مقوله‌های مهمی هستند که از میان

کارشناسان خبره‌تر و درعین حال، با ارتباطات قوی‌تری با کشاورزان، توجه به نیازهای آنی و آتی کشاورزان و برنامه‌ریزی‌های آموزشی دقیق و مبتنی بر موقعیت کشاورزان هر منطقه و یا هر روستا، به‌طور اختصاصی، تمرکز بیشتر بر گروه‌های مرجع کشاورزان در ارایه مشوق‌ها و خدمات در جهت رفع عادات نامطلوب موجود (از قبیل فراوانی مصرف سموم و کودهای شیمیایی) ایجاد مسئولیت‌پذیری بیشتر و تقویت نگرش زیست-محیطی مطلوب‌تر اشاره داشت.

با توجه به ظهور پدیده ضعف سیاست‌های دولتی در داده‌ها که در نتیجه عواملی همچون عدم تناسب برنامه‌ها با شرایط کشاورزان-از دیدگاه کشاورزان- عدم نگرانی دولت برای محیط‌زیست روستاها، عدم نظارت مستقیم دولت در مسایل کشاورزی و زیست‌محیطی، عدم دسترسی به تعاون و مشارکت در جهت رفع مسایل زیست‌محیطی، واگذاری فعالیت‌ها به بخش خصوصی و ضعف این بخش در حمایت کافی از کشاورزان، ایجاد شده است؛ می‌توان چنین استنباط نمود که تغییر در سیاست‌ها و قوانین و سازوکارهای نهادی زیست‌محیطی موجود ضرورت دارد. لذا، پیشنهاد می‌شود در اقدامی اساسی و تغییر در روند موجود، از تشدید پیامدهایی چون بی‌اعتمادی به نظرات مسئولین و کارشناسان و نتیجتاً بحرانی‌تر شدن وضعیت مشکلات زیست‌محیطی ممانعت شود. در این راستا، ضرورت ایجاد قوانین مناسب، توجه به نیاز و شرایط خاص کشاورزان هرمنطقه در ارایه آموزش‌ها، ارتقاء سطح علمی و به‌روز-رسانی کارشناسان مربوطه، ایجاد تعاونی‌ها و گروه‌های فعال زیست‌محیطی در جهت ایجاد تلاش و انگیزه بیشتر روستاییان در ارتباط با مسایل زیست‌محیطی، نیاز پیگیری و نظارت مستقیم دولت در مشکلات، ایجاد اجبار در رعایت مسایل زیست‌محیطی و نیاز به مشوق‌ها و انگیزنده‌های دولتی در مسایل زیست‌محیطی برای کشاورزان پیشنهاد می‌گردد.

در تحقیقات پیشین که با رویکرد کمی به مطالعه رفتار زیست‌محیطی کشاورزان پرداخته‌اند اغلب از مدل-های تئوریکي همچون تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده (Ajzen & Madden 1986) و تئوری هنجاری Schwartz (1975) استفاده شده است که مدل‌های

این بحران به‌عنوان عوامل میانجی دامن زدند. نتیجه همه این عوامل در کمی درآمد و ضعف مالی در اغلب کشاورزان خرده‌پا، وابستگی شدید به درآمد زمین، کشت مکرر زمین‌ها، تنزل و ضعف خاک، و نهایتاً، دید کوتاه‌مدت زیست‌محیطی و تصمیم‌گیری بر اساس سودمندی و نه پایداری فعالیت‌ها آشکار می‌گردد. ارایه پیشنهاد در ارتباط با بحران‌های اقتصادی غالباً در قالب الفاظ ساده اما در عمل با دشواری زیادی مواجه است. در این ارتباط به راهکارهایی چون حمایت و تقویت مالی کشاورزان در دسترسی بیشتر به تسهیلات اجرایی شیوه‌های پایدار زیست‌محیطی مانند تسهیلات اعتباری سیستم‌های آبیاری تحت فشار یا تهیه ادوات کم‌خاک‌ورز یا بی‌خاک‌ورز، شرایط کشت محصولات ارگانیک یا کم‌نهاده، امکان استفاده کشاورزان با ضعف مالی از مشاوره-های کارشناسان دولتی توصیه می‌گردد.

در راستای حل مسایلی که در ارتباط با پدیده نگرش زیست‌محیطی روستاییان وجود دارد می‌توان به-عوامل مهمی چون نقش و اعتبار تجارب بومی در میان کشاورزان، سواد و سطح تحصیلات که -غالباً در جامعه روستایی ما در وضعیت نامساعدی قرار دارد- ضعف و فقدان منابع اطلاعاتی مناسب و کافی زیست‌محیطی برای کشاورزان، ضعف در ارتباط با کارشناسان مسئول، کم شدن ارزش شغل کشاورزی و بی‌علاقگی و انگیزه کم کشاورزان، عدم یا ضعف مسئولیت‌پذیری در میان کشاورزان اشاره داشت که در میان مقولات تحقیق حائز اهمیت بودند. عدم کفایت تجارب عملی کارشناسان آموزشی، عادات نامطلوب کشاورزان به علت تأثیرپذیری از هم‌نوعان و گروه‌های مرجع، مکان یا زمان نامناسب برگزاری دوره‌های آموزشی در این میان نقش عوامل مداخله‌گر را ایفا کرده‌اند. در همین راستا و در جهت ایجاد اعتماد به توصیه‌های زیست‌محیطی کارشناسان و تغییر شیوه‌های ناپایدار کشاورزی و توجه به مخاطرات بخش کشاورزی پیشنهاد می‌گردد در راستای تقویت ارتباط با هرگونه منابع و کانال ارتباطی از جمله کارشناسان مربوطه راهکارهای حمایتی و تقویتی که بتواند تأثیرات عمیقی بر انگیزه و نگاه کشاورزان به مسایل زیست‌محیطی کشاورزان بررسی گردد. از آن جمله می‌توان به موارد کاربردی چون استفاده از

گرفته شود. مطالعات رفتاری حوزه علوم اجتماعی در ایران، بویژه در حوزه مسایل روستایی نیازمند کاربرد تحقیقات کیفی است تا بتوان شناخت دقیق‌تری نسبت به واقعیات موجود به‌دست آورد و در این راستا، گام‌های مؤثرتری برداشت. لذا، پیشنهاد می‌گردد با کاربرد شیوه-های متفاوت تحقیق با عنوان بررسی متغیرهای موقعیتی تأثیرگذار بر رفتار کشاورزان، علاوه بر ابعاد روانشناختی، ابعاد دیگر رفتار نیز مورد مطالعه و تعمیق قرار گیرد.

سپاسگزاری

از زحمات و راهنمایی‌های ارزنده جناب آقای دکتر عزت اله کرمی در تمامی مراحل اجرایی فرایند تحقیق تشکر و قدردانی می‌گردد.

مذکور، عمدتاً بر ابعاد روانشناختی همچون نگرش، قصد یا تمایل رفتاری و هنجارهای ذهنی تأکید دارند. نتایج این تحقیق نشان داد که در مطالعات رفتاری، علاوه بر ویژگی‌های روانشناختی و فردی توجه به متغیرهای موقعیتی جامعه مورد مطالعه اهمیت اساسی دارد. بنا بر یافته‌های تحقیق عواملی از جمله سیاست‌ها و نهادهای زیست‌محیطی و فاکتورهای اقتصادی از جمله متغیرهای موقعیتی مهم تأثیرگذار بر رفتار زیست‌محیطی کشاورزان می‌باشد. کاربرد مدل‌های نظریه‌ای رایج در کشورهای پیشرفته اغلب موجب می‌شود تا بسیاری از واقعیت‌های پنهان که ناشی از موقعیت خاص سیاسی، اقتصادی و اجتماعی می‌باشد در جریان تحقیق نادیده

REFERENCES

- Adib Haj Bagheri, M., et al., (2007). *Qualitative Research Methods*. Boshra publication. (In Farsi).
- Ajzen, I. & Madden, J.T. (1986). Prediction of goal directed behavior; Attitudes, intentions and perceived control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 253- 274.
- Austin, E. J. Willock, J. Deary, I. J. Gibson, G. J. Dent, J. B. Edwards-Jones, G. Morgan, O. Grieve, R. & Sutherland, A. (1998). Empirical Models of Farmer Behaviour Using Psychological, Social and Economic Variables. Part I: *Linear Modelling. Agricultural Systems*, 58(2), 203-224.
- Azkiya, M., EmaniJajarmi, H., & FarziZadeh, Z. (2011). *Qualitative Research Methods. Utilizing Grounded Theory*. Keyhan publication. (In Farsi).
- Bager, T. & Proos, J. (1997). Voluntary Regulation and Farmers' Environmental Behaviour in Denmark and the Netherlands. *Sociologia Ruralis*, 37(1), 79-96.
- Bayard, b. & Jolly, C., (2007). Environmental Behavior Structure and Socio- Economic Conditions of Hillside Farmers. *Ecological Economics*, (6) 2, 433-440.
- Bewsell and Kani, (2004). Understanding the Impact of Context: A New Approach to Understanding the Adoption of Improved Pest and Disease Management Practices. *Journal of American International Agriculture Extension and Education*. In: *Proceeding of the 20th Annual conference*, Dublin, Hreland: 682-693.
- Corbin, J. & Strauss, A. (1990). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Sage Publication, Inc.
- Daniere, A.G. & Takahashi L.M. (1999). Environmental behavior in Bangkok, Thailand: a portrait of attitudes, values, and behavior. *Economic Development and Cultural Change*, 47 (3), 525-557.
- Emadi, M.H. (2006). *Reviewing the concept and strategies of environmental education, challenge and solution*. KeyhanMehr publication.
- Farasatkah, M. (2009). *Assessment of Iran's Higher Education Quality, Application of Grounded Theory*. Tehran: Institute for Research and Planning in Higher Education. (In Farsi).
- Gatersleben, B. & Vlek, C., (1998). Household Consumption, Quality of Life and Environmental Impacts. In: Noorman, K.J., Schoot-Uiterkamp, A.J.M. (Eds.), *Green Households? Domestic Consumers, Environment and Sustainability*. Earthscan, London, pp. 141-183.
- Goulding, Q. (2000). Grounded Theory: The Missing Methodology on the Interpretivist Agenda, *Qualitative Market Research: An International Journal*, 1(1), 50-57.
- GreenCom (2001). *Environmental Education and Communication (EE&C) for Behavior Change. Environmental Education and Communication (GreenCom) Project*. Center for Environment in partnership with the Center for Human Capacity Development of the Bureau for Global Programs Academy for Educational Development. Retrieved from: <http://www.usaid.gov/environment/greencom>
- Grob, A. (1995). A Structural Model of Environmental Attitude and Behaviour. *Journal of Environmental Psychology*, 15, 209-220.
- Hérodin, B. & Zühlsdorff, P. (2006). *Environmental Education –the path to Sustainable*. Packaging Recovery Organization Europe. Retrieved from: http://www.pro-e.org/files/environmental_education.pdf
- Ingels, C., Campbell, D., George, M.R., & Bradford, E. (2000). *What is sustainable agriculture?* [online].

- Retrieved from: www.url:http://sarep.ucdavis.edu/concept.htm.
18. Karami, E., & Hayati, D. (1998). Compared with Conventional Agriculture and Sustainable Agriculture: Measurement of Attitudes. *Journal of Natural Resources and Agricultural Sciences*, 2(1), 17-1. (In Farsi).
 19. Karimi E., & Mansoorabadi, A. (2008). Sustainable agricultural attitudes and behaviours: a gender analysis of Iranian farmers. *Environmental Development Sustainable*, (2008), 10, 883-898.
 20. Kempster, S. & Parry, K. W. (2011). Grounded theory and leadership research: A critical realist perspective. *The Leadership Quarterly*, 22(1), 106-120.
 21. Klöckner, C. A., & Blöbaum, A. (2010). A comprehensive action determination model: Toward a broader understanding of ecological behavior using the example of travel mode choice. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 574-586.
 22. Li, P., ming-Li, H., & Zuo, X. (2010). *A survey and analysis on farmer's awareness and performance for promoting environmental management in rural China: A case study from Panjiashuang Village*. IEEE. (2010).
 23. Mironga, J. N. (2005). Effect of Farming Practices on Wetlands of Kissii District, Kenya. *Applied Ecology & Environmental Research*, (3)2, 81-91.
 24. Mossalanejad, A. (2011). The Role of Economic Policy and Environment in Sustainable Development. *International Journal of Environmental Research*, 5(2), 395-402.
 25. Mousavi, M. (2008). *Investigation and Analysis of Factors Influencing Farmers' environmental behavior, a case study of wetlands Hashilan – Kermanshah Province*. M. S. thesis. (In Farsi).
 26. Mousavi, T. (2009). *Factors influencing farmers' Environmental behavior in relation to water resources management in Khozestan province*. M.S. thesis, Agricultural Extension and Education. Agriculture and Natural Resources University of Raman. (In Farsi).
 27. Noori Pour, M. & ShahVali, M. (2011). Evaluation rural sustainability criteria of Dena Township based on communication process: the application of AHP. *Rural Researches*, 2(1), 63-92. (In Farsi).
 28. Nordlund, A. & Gorvill, J. (2002). Value Structure behind Pro-environmental Behaviors. *Journal of Environmental and Behavior*, 34(6).
 29. Papzan, A. Ghobadi, P., Zarafshani, K., & Gravandi, Sh. (2010). Problems and restrictions of Rural Tourism (Utilizing Grounded Theory). Case Study Harir village, Kermanshah Province, *Journal of Rural Researches*. 1(3),. (In Farsi).
 30. Pretty, J., Brett, C., Gee, D., Hine, R., Mason, C., Morison, J., Rayment, M., Bijl, G. vander, & Dobbs, T. (2001). Policy Challenges and Priorities for Internalizing the Externalities of Modern Agriculture. *Journal of Environmental Planning and Management*, 44(2), 263-283.
 31. Rao, N. H. & Rogers P. P. (2006). Assessment of agricultural sustainability. *Current Science*, 91(4), 25.
 32. Reed, M.S. (2008). *Stakeholder participation for environmental management: A literature review*. *Biological Conservation*, 141, 2417-2431.
 33. RezaeeMoghadam, K., (1997). *Agricultural Extension, Poverty and Sustainable Agricultural in Behbahan Township*. M. S. dissertation, University of Shiraz, Iran. (In Farsi).
 34. Rostami, R., (2010). *Analyzing Factors Affecting Farmers' Behavior towards Water and Soil Conservation*. M. S. dissertation, University of Tehran, Iran. (In Farsi).
 35. Roudgarmi, P. (2011). Qualitative research for environmental sciences: A review. *Journal of Food, Agriculture & Environment*, 9 (3&4), 871-879.
 36. Schwartz, S. H. (1975). The justice of need and the activation of humanitarian norms. *Journal of Social Issues*, 31, 111-136.
 37. Shahvali, M., & Gheysari, H., (2011). Determining Environmental Empowerment of Farmers whose Members of Rural Production Cooperatives and Factors Affecting, in Fars Province. *Journal of Rural Development*, 14(2), 31-51. (In Farsi).
 38. Stern, P.C. (2000). Towards a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 56, 407-424.
 39. Struss, A. & Corbin, J. (2009). BiyookMohammadi. *Basics of Qualitative Research Grounded Theory, Techniques and Procedures*. Tehran, Research Center of Human Science and Cultural Studies. (In Farsi).
 40. Struss, A. & Corbin, J. (2011). *Basics of Qualitative Research, Techniques and Stages of Grounded Theory*. Ebrahim Afshar (translator). Ney press (In Farsi).
 41. Struss, A. (1987). *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge university press.
 42. UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), 2005. *UNESCO and Sustainable Development*. UNESCO, Paris, 41 pp.
 43. Vogel, S. (1996). Farmers' environmental attitudes and behavior: a case study for Austria. *Environment and Behavior*, 28 (5), 591-613.
 44. Wautersa, E., Biielders C., Poesenc, J., Goversc, G., & Mathijs, E. (2010). Adoption of soil conservation practices in Belgium: An examination of the theory of planned behaviour in the agri-environmental

- domain. *Land Use Policy*, 27 (2010), 86–94.
45. Willock, J., Deary, I.J., Edwards-Jones, G., Gibson, G.J., McGregor, M.J., Sutherland, A., Dent J.B., Morgan, O. & Grieve, R. (1999). The role of attitudes and objectives in farmer decision making: business and environmental-oriented behavior in Scotland. *Journal of Agricultural Economics*, 50 (2), 286–303

Archive of SID